

Well we got no choice, all the girls and boys ... Makin' all that noise, cause they found new toys
Oh we can't salute ya, can't find a flag ... If that don't suit ya, that's a drag
School's out for summer ... School's out for ever ... School's been blown to pieces

Predstavitev programa PUM:

Program projektno učenje za mlajše odrasle - PUM je javno veljaven program neformalnega izobraževanja, namenjen mladim v starosti od 15 do 25 let, ki so iz različnih razlogov opustili šolanje in so tako brez kakršnekoli formalne izobrazbe, na trgu dela pa zaradi pomanjkljivih delovnih izkušenj spadajo med težje zaposljive. Njihov socialni status je definiran tako z osipom kot tudi z brezposelnostjo. Glavni namen programa je, da bi pomagali mladostnikom, da bi nadaljevali z opuščnim študijem, in si s tem pridobili formalno izobrazbo ali pomoč pri iskanju ustrezne zaposlitve

Začetki PUM-a segajo v 90. leta. K pripravi programa je avtorja prof. Nataliji Žalec in dr. Alberta Mrgoleta napeljala predvsem dejstvo, da **v zadnjem času vse več mladih opušča redno šolanje, zaradi česa imajo zmanjšane možnosti za zaposlitev**, saj nimajo ustreznih delovnih izkušenj, niti izobrazbe. Ker so težje zaposljiva kategorija, so lahko odrinjeni na rob družbe, blizu revščini in deviantnim oblikam vedenja. Brezposelnost pa ne vodi le v slabši ekonomski položaj, ampak si hkrati mladostniki ne morejo urediti tudi drugih socialnovarstvenih prispevkov, kot je npr. zdravstveno zavarovanje.

Statistika, ki jo navaja Zavod RS za šolstvo ugotavlja, da **v Sloveniji vsako leto vsaj 30 % mladih med 15 in 25 letom opusti redno šolanje**. Glavni razlog za to je, da ne končajo osnovne šole, da ne nadaljujejo šolanja po osnovni šoli ali pa izpadejo iz sistema nadaljevanja šolanja..

Prvotna zasnova programa se je eksperimentalno izvajala kot Center za mlajše odrasle. Po dveletnih praktičnih izkušnjah je bil program delno dopolnjen ter poimenovan v Projektno učenje za mlajše odrasle, spomladi 1998 pa je v Ljubljani stekla prva izpeljava.

Skozi leta so program še strokovno dopolnjevali in nadgrajevali, vseskozi pa so tudi tekle aktivnosti na področju širjenja mreže izvajalskih organizacij. Program sedaj izvaja osem izvajalskih organizacij: v Ljubljani – TIN, v Slovenj Gradcu – Javni zavod MOCIS, v Celju – Skala PUM, v Murski Soboti – Ljudska univerza Murska Sobota, v Radovljici – Ljudska univerza Radovljica, v Ajdovščini – Ljudska univerza Ajdovščina,

v Mariboru - Andragoški zavod Maribor in v Kopru – Izobraževalni center Memory.

Organizacija delovanja programa je v ustanovni odredbi jasno določena. Vsak center, ki izvaja program PUM, ima po enega vodjo mentorske skupine -skrbi, da delovanje centra poteka nemoteno; skrbi za finančna in materialna sredstva, itd), ki vodi center, in tri mentorje, ki so na voljo mladim, ki obiskujejo center.

ČASOVNA ORGANIZACIJA PROGRAMA:

PUM traja eno šolsko leto, vsak dan od ponedeljka do petka, in poteka sedem ur dnevno.

Organizirano projektno delo poteka od septembra pa do junija, julij je namenjen individualnim učnih projektom in interesnim dejavnostim, avgusta pa so ponavadi počitnice.

Programsko leto tako predvidoma poteka od 20. septembra do 20. septembra naslednjega leta, in v tem času naj bi se praviloma izpeljali trije projekti. V tem času so tudi prosti dnevi, in sicer takrat ko so na koledarju šolske počitnice. Prvi projekt, ki se mu posvetijo, je ponavadi za mlade privlačnejši, težje projekte pa izvajalci programa izberejo na koncu.

Teden je razdeljen na dva dela, in sicer se prve štiri dni izvaja projektno delo, produkcijsko projektno delo in stalne dejavnosti, kot so jutranja animacija in pisanje dnevnika. En dan v tednu se izvajajo bolj individualni učni projekti, kulturni dejavnosti, interesne dejavnosti in stalne dejavnosti. Teden se konča s refleksijo celotnega tedenskega dela.

Dnevna razporeditev je tudi zelo natančna in predpisana. Dnevne naloge so določene po načelu prostovoljnega sodelovanja in soglasja skupine ob pomoči mentorja. Nato sledi priprava malice. Po malici udeleženci izpolnijo osebne evalvacijske liste, sledi kratka evalvacija dnevnega dela z načrtom za naslednji dan. Udeleženci morajo vsak dan sproti voditi dnevnik dogodkov. Pred odhodom pa je treba vsak dan pospraviti prostore.

Za sodelovanje v programu se mladi lahko odločijo sami, po priporočilu prijateljev, staršev, svetovalnih delavcev v šolah, centrih za socialno delo, zavodov za zaposlovanje. Vključijo se lahko kadar koli med šolskim letom, prav tako pa lahko iz njega kadar koli izstopijo. Obiskujejo ga brezplačno, kot brezposelni pa so deležni tudi ugodnosti, ki jim iz tega statusa pripadajo.

Udeleženci ob izstopu iz programa prejmejo potrdilo o udeležbi programa, v katerem so navedeni podatki, pri katerih projektih so sodelovali, in drugi dosežki, ki lahko pomenijo priporočilo za nadaljnje izobraževanje oz. zaposlovanje. Prav tako je tudi navedeno, koliko časa je udeleženec sodeloval v programu.

KOMU JE PROGRAM NAMENJEN

V program se lahko vključijo mladi, ki: so stari od 15 do 25 let, niso vključeni v redni šolski sistem oz. nimajo statusa učenca, vajenca, dijaka ali študenta, niso pridobili temeljne osnovne oz. poklicne izobrazbe in niso v delovnem razmerju oz. nimajo statusa delavca

Značilnosti mladih, ki prihajajo v PUM, so nestvarna percepcija dela in zaposlovanja, zelo nizka motivacija za

izobraževanje in neustrezno načrtovana poklicna kariera, katere začetek je ponavadi že ob koncu osnovne šole z nezmožnostjo izbire želenega srednješolskega izobraževanja.

Te in ostale negativne posledice šolske neuspešnosti in brezposelnosti vodijo do družbene osamelosti, s tem pa tudi do pomanjkanja funkcionalnih spretnosti, ki jih mlad človek potrebuje za uspešno komunikacijo z okoljem. Posledice osamelosti lahko vodijo tudi do marginalizacije, odvisnosti ali celo do agresivnega in avtoagresivnega vedenja.

PUM je bil zasnovan, da bi tem mladim pomagal ustvarjalno in dejavno vstopiti nazaj v družbeno življenje. Mladostnike poskuša motivirati, da bi se po zaključku vnovič vključili v proces rednega izobraževanja, želi pa jih tudi usposobiti za večjo konkurenčnost na trgu delovne sile. Program je usmerjen tudi k temu, da mladi spoznajo čim več različnih poklicev in da hkrati tudi odkrivajo svoje interese in talente.

S programom se poskuša:

- **preprečiti socialno osamelost mladih; ponovno jih vključiti v kulturno okolje vrstniških skupin; zmanjšati socialne probleme v okolju;**
- **spremeniti negativen odnos okolja do njih; pospešiti medsebojno povezovanje in samopomoč med mladimi; razviti motivacijske mehanizme, da bi se ponovno vrnili v šolo; pomagati pri razvijanju delovnih navad in odpravljanju učnih problemov.**

TEMELJNA OBLIKA DELA

Temeljna oblika dela je **projektno delo**, njegova najpomembnejša značilnost pa je upoštevanje interesov in sposobnosti udeležencev, ki tudi sodelujejo pri načrtovanju dela. Udeleženci izberejo temo projekta, učne vire, metode in postopke, mentorji pa jim pri tem pomagajo. Ker sami aktivno sodelujejo in odločajo o poteku programa, se povečuje tudi njihova motivacija za sodelovanje v programu, posledično pa tudi motivacija za učenje in nadaljevanje izobraževanja.

Temelj za organizacijo dela je projektna skupina, ki jo vodi mentor. Pri pripravi projekta PUM so načrtovalci presodili, da je najprimernejše, če projektno skupino sestavlja najmanj 6 in največ 8 udeleženk oz. udeležencev, za uresničevanje programa pa je najprimernejše, če se izoblikuje skupina 18 do 24 udeležencev. Če je le-teh več, govorimo o razširjeni skupini

Ker je delo projektno, v PUM-u ni klasičnih šolskih metod, učnih programov, ocenjevanja, selekcije, temveč delo temelji na projektih. Skozi različne projekte, kot so npr. film, gledališka predstava, časopis,... si mladi pridobivajo temeljna funkcionalna znanja in spretnosti, pridobivajo si izkušnje in znanja, ki jim omogočajo uspešnost pri nadaljevanju izobraževanja ali v izbrani poklicni karieri, dobijo pozitivne izkušnje učenja, jasneje razčlenijo svoje poklicne želje ter izdelajo poklicno ali zaposlitveno strategijo.

Ob prihodu v program se mentorji vsakemu udeležencu individualno posvetijo, skupaj z njim naredijo individualni načrt, ki ga udeleženec tekom obiskovanja programa poskuša doseči. Le-ta je podlaga vsem njegovim aktivnostim v programu. Individualni načrt je načrt za napredek udeleženca na vseh področjih, ne samo na šolskem, ampak tudi na socialnem, motivacijskem in osebnostnem. Je podlaga za izbiro vseh projektnih dejavnosti v programu, kajti le-te naj bi bile osmišljene s cilji, ki so si jih zastavili udeleženci v njem.

Skupinska dinamika v učnih projektih jim pomaga osmisliti učenje in izobraževanje, oblikovati stvaren odnos do dela in ustvariti osebno vizijo nadaljnje poklicne kariere in zaposlitve. PUM pomaga mladim iz socialne izključenosti in jim omogoča, da odkrijejo svoje talente, ustvarjalnost, izboljšajo delovne in učne navade ter se naučijo sodelovanja v skupini.

REZULTATI PROGRAMA

V času delovanja se je izvajanje PUM-a pokazalo kot zelo učinkovito in upravičeno. Prvi razlog je prav gotovo v slovenskem šolskem prostoru še vedno zelo velik odstotek mladih, ki opustijo izobraževanje, ne da bi ga končali.

Drugi razlog je, da v Sloveniji še ni izobraževalnih programov, s katerimi bi mlajšim odraslim pomagali celostno odpraviti težave, ki nastajajo zaradi marginaliziranosti, ki je posledica tako šolskega neuspeha kot tudi vseh drugih posledic in težav. PUM pa te težave učinkovito in celostno odpravlja.

Tretji razlog, s katerim lahko program upravičimo, pa je njegova uspešnost, saj ga mladi, ki ga obiskujejo, zaključijo zelo uspešno, pa najsi bo to z vidika ponovne odločitve za nadaljevanje izobraževanja, pridobitve zaposlitve ali pa s psihosocialnega vidika.

Med leti 2000 in 2002 je pod nosilstvom Filozofske fakultete v Ljubljani potekala evalvacijska študija programa z naslovom **Socialnointegracijska vloga programa PUM.**

Njen temeljni namen je bil ugotoviti:

- ali program spodbuja in omogoča, da se mladi vračajo v izobraževanje in kakšni so učinki programa;
- ali program učinkuje zgolj kratkoročno ali tudi dolgoročno, tako da mladi vztrajajo do uspešnega dokončanja šolanja in zaposlitve tudi po vrnitvi v izobraževanje;
- kako je kurikulum PUM strukturiran in katere sestavine vplivajo na njegovo kakovost, katere kazalnike kakovosti je mogoče prepoznati v sistemu usposabljanja mentorjev programa PUM – ali je mogoče opaziti tudi pomanjkljivosti, ki bi jih kazalo odpraviti.

Bistvena ugotovitev je po mnenju celotne raziskovalne skupine, da ima program Projektno učenje za mlajše odrasle, dolgoročne socialnointegracijske učinke. V evalvacijo so zajeli vse mlajše odrasle, ki so bili od nastanka programa, to je od leta 1998, vključeni v program. Ugotavljali so, kaj se je po vključitvi v program dogajalo z mladimi, ki so se prenehali šolati in se zato znašli na družbenem obrobju. Najnovejši podatki o njihovem zdajšnjem položaju (pomlad 2002, na anketo je odgovorilo 80 odstotkov vseh udeležencev, ki so obiskovali program od leta 1998 dalje) povedo, da se jih 40 odstotkov šola, 9 odstotkov jih je redno zaposlenih, 15 odstotkov jih je zaposlenih za določen čas, 2 odstotka se jih bo začelo šolati v šolskem letu 2002/03, 21 odstotkov jih je brezposelnih, 2 odstotka v vojski, 2 odstotka na porodniškem dopustu, 2 odstotka na zdravljenju odvisnosti od drog, 7 odstotkov pa se jih je uvrstilo pod »drugo« ali »neznano«.

Odgovori o njihovih načrtih za prihodnost kažejo, da si je večina ustvarila jasnejšo predstavo o svoji nadaljnji poti in da dve tretjini udeležencev želita šolanje nadaljevati (33 odstotkov redno in 33 odstotkov ob delu). Ob teh in prej navedenih podatkih torej lahko rečemo, da je bil program uspešen.

Ugotovitve evalvacijske študije opozarjajo, da je šolski neuspeh in opustitev šolanja kompleksen

družbeni problem, ki nastaja na presečišču družinskega, šolskega in širšega okolja ter kot problem presega vidik posameznika. Udeleženci programa PUM so mladostniki, ki so iz različnih razlogov opustili šolanje. Analiza značilnosti okolja in šolska zgodovina udeležencev kaže, da se v program vpisujejo mladi, ki sodijo v rizično skupino v družbi; družina v življenju teh mladostnikov nima podporne vloge, pa tudi šolanje zaradi šolskega neuspeha ne more delovati kot varovalni dejavnik.

Opustitev šolanja je pomembna prelomnica v posameznikovem življenju in mladostniki potrebujejo določen čas za preživljanje duševne stiske, iskanje rešitev, krepitev samopodobe itn. Posameznikova psihosocialna rehabilitacija je prvi pogoj za uspešno nadaljevanje izobraževanja. Udeleženci potrebujejo zunanjo podporo in pomoč pri izbiri nadaljnje poklicne poti in nadaljevanju izobraževanja. Celotna problematika, s katero so zaznamovani udeleženci, utemeljuje in upravičuje več mentorjev na število udeležencev, kakor je značilno za izobraževanje odraslih. **Pomembna vloga programa PUM se kaže prav v tem, da omili ali relativizira pomen šolskega neuspeha in izpostavlja možnost popraviljanja neuspeha ob drugi priložnosti.** Delo v programu zajema tudi odkrivanje posameznikovih močnih področij, s tem pa se posamezniku odpirajo možnosti za konstruktivno uveljavitev.

Razloge za dobre učinke je mogoče iskati v ciljih, vsebinah in metodah izobraževalnega programa ter usposobljenosti mentorjev, ki program izpeljujejo. Evalvacijska študija je namreč pokazala, da ne gre zgolj za deklarativno, temveč resnično zavezanost za oblikovanje programa PUM. Izločiti kaže rešitve, ki jih kurikulum PUM prinaša pri uveljavljanju načela o posameznikovi dejavni vlogi v učnem procesu, saj kurikulum ponuja izvirne rešitve, ob katerih lahko posameznik v celoti vpliva na izbiro tematike, ki jo učitelj šele na poznejši stopnji strukturira kot učno snov in ji določi učne cilje ali standarde znanja. Čeprav gre za program s posebnimi cilji in za posebno ciljno skupino, smo mnenja, da bi bilo mogoče podobne rešitve uporabljati tudi v bolj formaliziranih kurikulumih, vsaj kot dopolnitev povsem strukturiranih in določenih učnih tem.

Učinki programa so precej odvisni predvsem od tistih, ki ga izpeljujejo, to je od mentorjev. Evalvacijska skupina kakovost izpeljave programa pripisuje naslednjim dejstvom: poleg zahtevane temeljne izobrazbe morajo mentorji opraviti usposabljanje v daljšem programu, ki jim pomaga spoznavati družbene in psihosocialne vzroke ter značilnosti osipnikov, sodobna kurikularna načela in izpeljavo ter začetno praktično preskušanje. Na podlagi opravljenega usposabljanja si ne pridobijo trajne pravice do dela v programu, temveč morajo usposobljenost po posebnem postopku dokazovati vsaka tri leta; to jih navaja k stalnemu izpopolnjevanju. Vsako leto se udeležujejo evalvacijske delavnice, v kateri se temeljito pogovorijo o doseženih uspehih in težavah, ki nastajajo pri izpeljavi.

PROJEKTI

HOMO FIND HOME (2004):

Prisposoba človekovega iskanja boljšega; z različnimi metodami pridobivati znanje in poglobljati razumevanje življenja. Cilji so bili opozarjati na probleme v sodobni potrošniški družbi, razbijanje stereotipov, ustvarjanje pozitivnega stališča do mladih, zlasti ko gre za socialno izključenost, spodbujanje k

razmišljanju o samem sebi (odkrivanje in razvijanje lastnih interesov, ciljev, želja, smisla in raziskovanje tega tudi pri drugih), predstavitev projekta s pomočjo različnih medijev.

Metode realizacije so bile ideje in interesi udeležencev samih, pri projektu pa so sodelovali tudi različni zunanji strokovni sodelavci (fotografi, scenarist, slikar, kipar...)

- **Sociološka raziskava** – anketiranje Pum-ovcev in Zoisovih štipendistov (kvantitativno) ter intervjuji z različnimi osebnostmi iz sveta glasbe, filma, športa... → izdelava biltena z rezultati

- **Foto** – fotografije na temo projekta (izražanje samega sebe) in »človek v vakuumu« (serija fotografij z ljubljanskih ulic na temo človekove zapakiranosti, odtujenosti)

- **Video** – dokumentarec o nastajanju projekta

KATRA (2005):

Eden od bivših udeležencev je PUM-u podaril Renault 4 in predlagal, da jo »predelajo«. Tehnično so jo usposobil, uredili zunanost in notranost ter o vsem skupaj posneli tudi dokumentarec z glasbeno podlago. Z njo so potem obiskovali PUM-e po Sloveniji

SENCE:

Projekt za spodbujanje razmišljanja o sebi, drugih in družbenem dogajanju. Postavili so tunel in lahke lesene

konstrukcije z belimi prosojnimi stenami, med katerimi so vpete PVC folije. Na njih so črno pobarvane sence, prizori, ki zadevajo avtorje same.

OKROGLA MIZA »NASILJE«:

K sodelovanju pri snemanju intervjujev so povabili strokovne goste in organizacije, projekcijo filma in okroglo mizo pa so izvedli v Celici. Vabilu so se odzvali vsi povabljeni gostje, na predstavitvi je bilo Središče popolnoma zasedeno zaradi tolikšnega števila obiskovalcev, žal pa je bil slab odziv medijev

TEDEN V VRTCU:

Na povabilo vzgojiteljic prebelili in pobarvali stene v vrtcu Koseskega v Trnovem.

EKOLOŠKI PROJEKT »Pazite se, Zemlja bo poskrbela zase!«:

Izdelava skulpture, obleke in lepljenke iz odpadkov, priprava zloženek in plakatov za osveščanje, priprava in izvedba ankete, ogled ljubljanske deponije, snemanje videa. Predstavitve izdelkov in degustacija bio hrane na stojnici v središču mesta ob Dnevu Zemlje.

Ines Matkovič, Maša Tomšič